

VĚSTNÍK

SPOLEČNOSTI ANNY PAMMROVÉ

Jilmoví u Tišnova, rodiště otce J. A. Trčky

59

TIŠNOV

Červen 2014

Č 31/I
Z rokle se linula slova Mlho viny :
Nápo věd' slavi tam skryt' prvotiny.

Mezi školami a malinami,
trní pravilo tiše věra mi :
— Bezodně hlubiny
plny jsou živiny
pro volných bytosti nádherné vidiny. —
, , ,

Milé sličně
Ing. C. Miriam Závřelové
v trvalém přátelství
Anna Pammrová'

Kopii knižního věnování poskytla pro potřeby našeho věstníku
paní ing. arch. Marie Veselá z Biskupství brněnského. Maminka paní architektky se
s Annou Pammrovou osobně přátelila.

Milí přátelé,

první polovina letošního pammrovského roku začala předčasně jarně. Na samém konci února přinesla na naše setkání v Muzeu města Tišnova Mgr. Jana Černá, která dlouhá léta stojí v čele Památníku Jiřího Mahena v Brně, atmosféru doslova jarní. Řadu let ji známe jako činorodou, optimistickou, a organizačně velmi zdatnou iniciátorku mnohých, mimořádně zajímavých setkání. Její zásluhou jsme se mohli potkat v mansardě Mahenovy vily s významnými literáty, a to nejen z Brna a okolí, ale například i z Prahy nebo z Jaroměřic nad Rokytnou. Pro naše sdružení bylo zvláště významné setkání s redaktorkou Českého rozhlasu Brno Alenou Blažejovskou v roce 2000, které proběhlo také na těchto místech. Od té doby naše přátelství a spolupráce nepřetržitě pokračují. Jsme rádi, že se i Anně Pammrové dostalo příležitosti být zmiňována v mnoha pořadech, například za účasti Pavla Adamce, Jana Laciny, J. B. Krále a dalších.

Naše čtenáře by mohla zaujmout informace o obnovené činnosti Společnosti Jiřího Mahena, jež začala v jarním čase roku 2012. Mgr. Jana Černá se stala členkou její rady a jejím prostřednictvím jsme se seznámili s časopisem Milíř. V čísle 14/2012 nás zaujal příspěvek Jana Laciny *Kytice pro Jiřího Mahena*. Tím otevíráme první tematický okruh tohoto věstníku. Mnozí naši členové navštěvují Památník Jiřího Mahena pravidelně, patří k nim Dr. Julie Štefflová, Drahomíra Motyková a především Ing. Václav Zábrš, který je autorem stěžejního mahenovského příspěvku. Ještě jednou se vrátíme k Janu Lacinovi. V čísle časopisu Milíř z roku 2013 uveřejnil ukázky z knihy tišnovského archiváře a kronikáře Bohuše Sedláka, který byl Mahenovým blízkým přítelem.

* * * * *

Stejný díl pozornosti je v tomto čísle věnován též Anně Pammrové. Do jejího života zasáhl významně i málo známý výtvarník – malíř a fotograf J. A. Trčka. Vztahu s tímto předním představitelem Vídeňské moderny je věnován příspěvek *Osud jednoho dopisu*, jehož adresátem byl však Otokar Březina. Je potěšitelné, že pokračuje badatelské úsilí Zuzany Ticháčkové, v jejímž zorném poli zůstává nadále Anna Pammrová. Do její dizertační práce nahlédla Helena Pernicová.

Předěl mezi oběma hlavními tématy tvoří milé vzpomínky paní Lidmily Dohnalové na její tasovské dětství. Pozornosti čtenářů by neměla ujít rubrika CO SE UDÁLO. Upozorňujeme zejména na mimořádnou edici, kterou inicioval a na jejíž realizaci se zásadně podílel Petr Holman. Následuje informace o přednášce Dr. Škárové a příspěvek, kterým reagujeme na vernisáž souhrnného grafického díla Bohuslava Reynka, která proběhla „ve velkém stylu“ 16. dubna v Praze. Dále v rubrice nalezneme článek o další spolupráci s Českým rozhlasem, tentokrát s pražským studiem.

Na místě rubriky DOPORUČUJEME uveřejňujeme připomínku

150. výročí narození Antonína Sovy, kterého s Annou Pammrovou spojoval hluboký zájem o přírodu. Autorem vzpomínky je pan Vlastimil Otáhal, kterému velmi děkujeme za jeho pravidelné příspěvky do této rubriky.

Přejeme vám přiměřeně slunečné léto a těšíme se na setkání v září, se vši pravděpodobností přivítám v Tišnově opět dr. Jana Šťastného s přednáškou na velmi zajímavé téma.

Na cesty rozkvetlými loukami i pod hvězdnatým nebem vám posíláme verše Otokara Březiny:

*Svět rozkládá se za světem,
za hvězdou hvězda, když půlnoc se tmí,
a mezi nimi je jeden, krouží kolem bílého slunce,
a let jeho hudbou tajemné radosti hřmí,
a duše těch, kteří nejvíce trpěli,
do něho vejíti smí.*

Výbor společnosti Anny Pammrové

KYTICE PRO JIŘÍHO MAHENA

Jan Lacina

Kdykoliv po vleklém období tání vtrhne do Brna první závan měkkého jarního povětří, usednu do tramvaje a jedu mu vstříc. V širavě polí u Horních Heršpic se mu otevřu celý, a když do mne vejde, usednu do vyhřátého suchopáru na svahu železničního náspu. Všechno je měkké a teplé. Daleko za okrovým strništěm vlají nad Brnem šedomodré obzory. Dívám se na ně přes rozechvělý lem loňského suchého býlí. V hnědých tobolekách rezedy a vlčího máku dosud chřestí semena. Nízká obloha je rozezvučená skřívánčím zpěvem. Snažím se do něho ponořit tak hluboko, abych nevnímal ani řinčení rychlíků, ani burácení letadel, snášejících se k Tuřanům. Nořím se stále hlouběji a hlouběji. Do zpěvného nebe, do měkkého povětří, do modravých obzorů, do celé rozechvělé jarní krajiny, až se začnu sám – hluboko uvnitř – chvět. To do mne právě s jarním povětřím vstoupili i kamarádi svobody. Kdysi oblíbený Mahenův román *Kamarádi svobody* jsem četl ve svých studentských letech právě zde. Z antikvariátu na České jsem s ním odjel do jarní krajiny mezi Horními Heršpicemi a Modřicemi. Na první suché mezi mi v zežloutlých stránkách pomáhal listovat přítel vítr. Už dávno si nepamatuji jeho děj, byl překryt četbou zřetelnějších a současnějších knih. Ale kdesi na samém dně mého nitra se *Kamarádi svobody* rozplynuli v pocit nádherného bezbřehého tuláctví. Rozezvučuji ho v sobě pomocí jarního povětří každoročně, třebaže s přibývajícími léty tížeji. Dokážu se pak vracet do města vrchovatý touhou a otevřený lidem. Tak jsem se zase letos z podbrněnských polí vracel – mladší

o několik let a neohraničen. Voněla jarní země a rozehrátá kolomaz železničních výhybek. Rozpíjela se zelená světla semaforů. V suchých okolicích loňských bylin podél cesty matně svítily oranžové lampičky verunek – předzvěst brzkých květů. A takovou kytku jsem donesl k žulovému balvanu Mahenova hrobu. Verunky jsem z ní cestou poztrácel, cáry modravých obzorů však ne.

MAHENŮV PAMÁTNÍK JAKO SOUČÁST KULTURNÍHO BRNA

Václav Zábřha

Společnost Anny Pammrové občas využívá možnosti představit svou činnost brněnské kulturní veřejnosti v prostorách Mahenova památníku. Naposledy to bylo 25. září 2013 při prezentaci knihy *Utonulý mlýn* sepsané naší předsedkyní Vlastou Urbánkovou. Tehdy zřejmě vznikla myšlenka pozvat vedoucí Památníku Mgr. Janu Černou do Tišnova, aby zasvěcenějším připomněla a ostatní seznámila s mnohými okolnostmi, jež s děním Památníku souvisejí. K setkání došlo ve středu 26. února 2014 v Müllerově domě v Tišnově.

Jana Černá především pohovořila o samotném Jiřím Mahenovi a jeho bohatém brněnském kulturním působení, jehož důsledkem nesou jeho jméno do dnešních časů tři instituce; Mahenovo divadlo, Knihovna Jiřího Mahena a Mahenův památník. Mahenův památník vznikl z iniciativy Karly Mahenové počátkem 90. let a na konci roku 1993 tam byla založena Společnost Jiřího Mahena, se současným předsedou doc. Jiřím Poláčkem. Zpravodaj Milíř vychází jednou za rok a jeho obsah je pozoruhodné čtení. Také jsme se dověděli, že Mahenův památník slouží už přes dvacet let nejen jako jedna z poboček Mahenovy knihovny a menší muzeum Jiřího Mahena, ale také jako shromažďovací místo pro přednášky, besedy a jiná dokonce i dramatická vystoupení. Mahenův památník byl zřízen adaptací původního rodinného domu Jiřího Mahena, kde on sám strávil jen poslední čtyři roky svého života a kde z něj dobrovolně odešel v květnu 1939 ve svých 57 letech.

V závěru besedy s Janou Černou jsme se zaměřili na některé kulturní akce konané v Mahenově památníku v nedávné době, jež upoutaly zejména mou osobní pozornost. Už v tehdejší diskusi jsem uvedl, že si vybírám hlavně setkání se spisovateli, že mám zájem i o hlubší ponoření do jejich knih. Také jsem zdůraznil, že mně ledacos ne úplně vyhovuje. Když autor čte ze svého nejnovějšího díla, které z přítomných besedníků téměř nikdo nestačil přečíst, tak nemůže k přednesené ukázce očekávat hodnotnou a zasvěcenou debatu.

U Pavla Švandy (1936), jenž píše drobné, ale náročné filozofické fejetony až eseje, by se tento postup určité přípravy čtenáře velmi hodil. Jenže k další osobní diskusní příležitosti už většinou nedojde. Proto jsem se snažil nějaké další setkání domluvit, ale jeho požadavek předat své názory písemně se stal pro mě příliš pracným a nesplnitelným. Takže jsem si jen posteskl znalkyni jeho tvorby

paní Aleně Blažejovské, která mně stručně řečeno Pavla Švandu dovysvětlila. Lepší zkušenost jsem zažil s mým velmi oblíbeným autorem Jiřím Kratochvilem (1940) a s jeho předposlední knihou „Dobrou noc, sladké sny“ (2012). Děj se odehrává v Brně na samém konci války 30. dubna 1945. Román jsem s požitkem a se spoustou poznámek zaujatě přečetl a jen souhrnně jsem své pocity tvůrci díla napsal. Z jeho zajímavé a srdečné odpovědi jsem se následně dověděl, jak se dohadoval s významnou ruskou překladatelkou Ninou Šulginou (mj. překládá do ruštiny i Milana Kunderu) o Maximu Gorkém, jedné z postav svého románu. Z přiloženého citátu z jejího dopisu také vyplývá, že ona pokládá Jiřího Kratochvila za nejlepšího současného českého spisovatele, stejně jako jeho rakouská překladatelka do němčiny Christa Rothmeierová. Překlad knihy má vyjít i v Chorvatsku a Bulharsku.

Do třetice se ještě zmíním o úplně jiném besedním průběhu s Věrou Rudolfovou (1942), bývalou dlouholetou redaktorkou brněnského rozhlasu, která si v důchodu oblíbila Vysočinu a vydala během posledních deseti let už 4 knihy o kulturních osobnostech vysočinské oblasti. Knihy jí vydává tišnovské nakladatelství Sursum. Její medailonky jsou napsány velice poctivě až horoucně s využitím jejích dosavadních znalostí. Vyzařuje z nich její náklonnost ke kraji, kde se i usadila, a postupně získaly oblibu u široké obce čtenářů od Žďáru až po Brno. Proto i její čtenářské besedy při uvádění nové knihy probíhají v Mahenově památníku bez jakýchkoliv rozpaků. Besedníkům vůbec nevádí, že nové příběhy ještě neznají, protože mají poznámky k těm předchozím a dávají najevo, že se těší na ty oznamované, neb znají svou svou spolehlivou autorku.

Také se mně ovšem stává, že já ze svých znalostí a při jiných aktivitách nestačím posoudit závažnost některých památníkových událostí. Tak se přihodilo, že jsem počátkem března vynechal besedu o básníku Josefovi Suchém (1923 – 2003) a vše zachraňovala daleko prozíravější Alena Blažejovská v Zelném rynku, když s dcerou básníka natočila poutavý rozhovor, jenž mně zásluhou mé přilnavosti k rozhlasu už naštěstí neunikl.

Mgr. Jana Černá má z té záplavy akcí určitě zase jiné zážitky, já jí vyslovuji své osobní poděkování, jak za pozvánky na výše zmíněná literární setkávání, tak za její důmyslné a našim dlouholetým poznáváním podložené výpůjčky knih. Někdy dodatečně žasnu a oceňuji, jaké knihy ona mně doporučí, o nichž nic nevím a jež poskytnutým zážitkem překonají ty moje kandidáty z mého seznamu. Doufám, že její mnohaleté obětavé úsilí bude patřičně oceněno i od jejích nadřízených.

Uzavírám své povídání dvěma zprávami z mahenovských kruhů. Jana Černá přednesla svou tišnovskou přednášku, podstatně rozšířenou, 17. dubna 2014 v Praze na Mezinárodním sympoziu knihovníků, spisovatelů a čtenářů, jež probíhalo dva dny ve více sekcích a na dvou místech, v Památníku národního písemnictví na Strahově a v Městské knihovně na Starém Městě.

Jiří Mahen se s životem rozloučil 22. května 1939 a letos toho dne bude k 75. výročí této události v Mahenově památníku setkání s přednáškou Jiřího Rambouska „Mahenův brněnský román a jeho kritikové.“

KRAJINY JIŘÍHO MAHENA

Jan Lacina

Od jinošských let byl pro mne Jiří Mahen strhujícím kamarádem svobody, vyzývajícím k bezbřehým toulkám. Představoval jsem si ho jako muže mohutné postavy – vzrůst člověka by přece měl odpovídat jeho věhlasu! Proto mě roku 1982 na výstavě k stému výročí Mahenova narození v brněnském Paláci šlechtičen nemile překvapily jeho boty. Ve skleněné vitrině vedle omšelého batůžku byly vystaveny vysoké kožené „komisnáky“, prvorepublikové, ne-li dokonce c. k. provenience, zajisté ručně šité, dobře vychozené a nesoucí stopy dlouhých a dalekých pěších cest. Byly však nečekaně malé, spíše dámské než pánské, a já si jen stěží dokázal představit, že si je obouval velikán, který napsal: „(...) chceme raději dožráti jako tuláci za plotem, kteří prožili, co chtěli, než zešedivět jako hlupáci, kteří se neodvážili jít svou cestou“. Dodnes nevím, jakého fyzického vzrůstu vlastně Mahen byl. Zklamání z malých tuláckých bot však už dávno vyprchalo. A je mi jedno, v jaké obuvi vlastně chodil. Všechny ty jeho krajiny – od rodné čáslavské roviny s evangelickou vesničkou Kalabouskem přes pískovcové severočeské Dubsko, Přerov s běsnící Bečvou a zpěvné Slovácko až po Brno s okolím a nivu jihomoravských řek s vápencovým bradlem Pálavy – nesou Mahenovy stopy, mají ozvuky v jeho obsáhlém díle. Přitahují. Snad se nám podaří postupně je všechny navštívit.

Brněnské obzory

Poznání, ba procítění Brna a příměstské krajiny, které přijal za svůj domov, Mahen zúročil v románu *Nejlepší dobrodružství* (1929). Ponechám stranou, že dobová i ta pozdější kritika (například Josef Hrabák roku 1961) považovala příběh penzionovaného středoškolského profesora Jana Grygy, varietního umělce Lukáše Hertla, jeho krásné, ale psychicky choré ženy Viktorie a romantické slečinky Matyldy za slabší z Mahenových děl. Mám k tomuto románu totiž zcela osobní vztah: kdysi mi – stěhujícímu se z venkova s milovanými a dalekými modravými horizonty – pomohl smířit se s Brnem.

V té knize je několik tulácky opojných vět, nečekaně vyvěrajících kousek od vřavy velkoměsta, třeba: „Brno mělo obzory.“ Nebo: „Nezbylo než se vrátiti do obzorů, které jediné správně pohlcovaly člověka i s jeho myšlenkami.“ Není divu, že hlavní hrdina románu Jan Gryga „se nořil do tohoto koutu nad městem přímo s nepoznanou rozkoší, neboť tu bylo volno.“ A kde vlastně ten zázračný kout s obzory v Brně je? Návod na jeho objevení se dočteme na 103. straně *Nejlepšího dobrodružství*: „Vyšli z lesíka a octli se na cestičce vysoko nad červenými skalami. Jaký nový spanilý pohled otevřel se jim odtud na Brno a na celé údolí nad Pisárkami! ... Naproti bělaly se vily boháčů a domky se starými vinnými sklepy... Ticho tu bylo, slunce sem mohlo jistě po celý den, vysoko se tu cítil každý nad denním shonem tam dole... Pod pěšinou držela se v červené zemi hejrnka bílých břízek...“ I bez názvu místa je nám jasné, že pěšinka nás dovedla na vyhlídku z Červeného kopce. Vysoko nad řekou Svatkou z nadmořské výšky téměř tří set metrů je zde vidět nejen převážnou část Brna s blízkým veletržním výstavištěm

a bohémskou Kamennou kolonií (v Mahenově románu ji právě budují chudí cihlářští dělníci), ale i vzdálené lesnaté horizonty Brněnské vrchoviny – třeba průlom Svatky od Brněnské přehrady směrem k Tišnovu (kam Mahen tak rád chodíval), špičatý Babí lom nad Kuřimí nebo vysoko nad údolím Svitavy nahloučené domky Babic, v jejichž okolí se odehrávají klukovské příběhy *Ptačího chleba*, poutavé knížky Jaroslava Marchy, kterou Jiří Mahen roku 1921 upřímně přivítal jako „knihu šťastného dětství“, jež sám nezažil.

Ty „červené skály“ jsou tvořeny devonskými slepenci a kdysi jistě skýtaly sporou pastvu kozám a snad i ovcím. Již desítky let na jejich červené půdě rostou mimo „hejnek bílých břízek“ i krásně krpaté duby a uměle vysázené borovice černé, pocházející z jižnější Evropy (včetně Balkánu, jehož některé krajiny Mahen též miloval). A hlavně: daleko od míst svého častějšího výskytu na chudé a drsné Vysočině zde docela izolovaně roste populace vřesu, ze vzácnějších bylin pak třeba bělozářka větvitá a čilimník řezenský. Proto již před čtvrt stoletím bylo toto přírodovědně i kulturně cenné území navrhováno za chráněné. Byl pro ně zvolen jistě nejvhodnější název Mahenova stráž. Nedá mi to, abych se na Mahenovu stráž nevracel. I letos v říjnu jsem si tam vyšlápl vychutnat daleké obzory. Poletovalo zlatožluté listí javorů, červené planých třešní, bronzově hnědé dubů. Poněkud těžkopádněji než listí prolétly občas sojky. V široce rozevřených křídlech ukázaly dráždivě modromodrá pírká a připomněly mi Mahenovu báseň Modří ptáci hor:

*Myslíš snad, že tvoje touhy
jiné nežli ptačí jsou?
Křídla máš-li, roztáhni je,
nad světy tě ponesou!*

A tak jsem se díky Mahenovi zase alespoň chvíli nad Brnem vznášel.

ANNA PAMMROVÁ A KŘESŤANSTVÍ

(Do dizertační práce Zuzany Ticháčkové nahlédla Helena Pernicová)

„...Filozofie Anny Pammrové se nese v duchu otevřené kritiky lidské kultury, která je mužským výtvozem. Kultura jako taková se totiž stala nejenom nástrojem upevňování vlastní (mužské) mocenské pozice, ale také současně způsobem zatemňování pravdy o prvotním uspořádání světa... Písmo, chápáné jako produkt této zavrženíhodné kultury, však má v textech Pammrové ambivalentní postavení. Na straně jedné představuje hodnotu, jež je veskrze maskulinní (a tedy tou, která má být překonána), na straně druhé se Písmo stává zdrojem inspirace, neboť pro Pammrovou i přes nánosy nepravd je stále dějinným dokladem o původní harmonii. Důvod, proč některé momenty křesťanské doktríny jsou autorkou považovány za pravdivé, odráží skutečnost, že rodící se křesťanství přejalo prvky předchozích tradic a funkčně je začlenilo do svého systému.

Pammrová upozorňuje, že je potřeba dříve, než začneme odvrhovat vše, co je námi vnímáno jako nástroj našeho útlatu, se s těmito myšlenkovými

„bariérami“ seznámit. Podle Pammrové totiž tyto nové příběhy Písma obsahují echa dávno zapomenutých pravd, které musíme ve své cestě za lidstvem opět odhalit. Lidé však mají strach zaútočit na křesťanství, jež se stalo základním stavebním kamenem naší kultury. Je bezpečnější a jistější setrvávat v systému, jenž je známý a zdánlivě funkční, než systém rozbírat. Bojíme se neznáma, a proto se pevně držíme systému, jež máme. Podle Pammrové máme strach ponořit se do hlubin opravdového vědění, neboť se obáváme toho, co bychom objevili. Vědění je pro nás příšerou, která nás chce pohltit. Pro dosažení skutečného poznání je však nutné tyto jistoty zpochybnit, člověk musí být vždy schopen odvrhnout vše to, co považujeme za jisté. Relativizovat, znejišťovat vlastní pozice, pochybovat – to jsou ony cesty, které nás vyvedou z bludného kruhu *zdebyť*...

Ačkoli se Pammrové Bible stává oporou pro její vlastní argumentaci, neznamená to, že by jí neopovrhovala. To je patrné ze způsobu, jakým o ní hovoří: „Písmo, zvané svaté“. Jízlivě také poznamenává, že: „Prý nesluší se vyjadřovati dnes touž věc s neotesaností písmářů dob předminulých, ačkoli díla oněch se nám předkládají ku čtení. Vzhledem k dožadovanému respektu vůči starému Písmu, zvanému svaté, zdržujme se taktuplně žíravých poznámek k několika bohům, jimž „slušná, vzdělaná společnost“ ráda by dala jiný význam, kdyby se vyskytly mimo rámce dogmatiky.“ (Pammrová 1919, s. 16)

Motiv transsubstanciac se jí stal inspirací pro nalezení cesty z naší materializované existence. Jedná se však o jediný pozitivní motiv, který zakomponovala do své filozofie. Bibli totiž Pammrová používá jako doklad našeho odpadnutí ... Její polemický postoj k autoritě Písma rozhodně nelze chápat jako odmítnutí víry. Je rozdíl mezi aktem víry a obsahem víry představovaný křesťanskou dogmatikou. Pammrová si byla vědoma blahodárných psychologických dopadů, jež ritualizované chování má. Autorka píše, že máme „nesčetné příklady, jak zázračně působí víra a modlitba na lidskou duši. Též skeptik má své chvíle modlitby – chvíle duševního vzrušení...“ (LA PNP, 1893) Proto ačkoli se starou kulturou zanikne i křesťanství, víra jako taková z lidských životů nevymizí.

Akt víry v sobě skrývá nejenom ony psychické dopady na toho, kdo jej vykonává, ale je také současně důkazem „o existenci nejvyšší stvořitelé Entity“, jež byla křesťanstvím neobratně přetvářena v Boha. Akt víry apriori vylučuje možnost neexistence onoho vyššího principu. Ten se nám dává vyjevovat opakovaně nejenom v rozličných liturgických textech, ale současně ve své stvořitelé činnosti. Svět kolem nás je jeho výtvozem, stejně jako i my, nepřijetí jeho existence je projevem iracionálního ignorování zcela zjevných skutečností.

Univerzální vůle, Bůh, Příroda – to jsou jen různá pojmenování téhož. K jeho plnému poznání však nikdy nedospějeme, dává nám pouze nahlédnout: „Substance světová, látka to nezemská i neženská, do níž nikdy nebude dovoleno vnést všetečné prsty a obrýlené oči, bývala snad v dávno minulém světovém období přidělena v určité, nepatrné jen dávce matkám vyvoleným, k obraně proti prvohříchu.“ (Pammrová 1936, s. 29)

Autorčina kritika křesťanského Boha kráčí ruku v ruce s kritikou

patriarchální kultury. Její Bůh není Bohem, který je schopný ve jménu „vyšších“ ideálů nechat trpět člověka. Křesťanský Bůh je bohem utrpení, Bohem, jehož symbolem je kříž. „Kříž a Cesta! – Pomník něčeho nepochopitelného: umučení Bohočlověka!“ (Pammrová 1917, s. 111) Je také Bohem slabým, neboť dovolil, aby se člověk stal Pánem přírody. Je proto nutné tohoto Boha překonat, aby na jeho místo mohl být znovu dosazen skutečný Bůh, skutečný stvořitel, bez spojitosti s nímž se naše duchovní stránka nemůže nikdy realizovat odpovídajícím způsobem. Je potřeba osvobodit sebe sama tím, že odstraníme křesťanskou představu Boha. „Kdo míní se obejít bez Boha, kdo jemu se vyhýbá, upadá ve vlastní své pasti: neboť o dvojí se tu jedná: o Všeducha a o ducha individua. Kdo Všeduchu se vyhýbá, ruší tuto Prvozákladnu, tudíž: činí sebe základem, příčinou všeho, co se stane.“ (Pammrová 1925, s. 72) Abychom mohli křesťanského Boha překročit, je potřeba si uvědomit, že vlastně neexistuje – je jen výtvozem falocentrické kultury, je odrazem povahy muže. V okamžiku totiž, kdy jsme přejali vládu nad přírodou, jsme zpřetrhali vazby se Stvořitelem. Bylo nutné toto prázdné místo nějak zaplnit. Člověk (muž) si stvořil Boha, do něhož vtiskl své představy o světě, svůj řád, svou Vůli.

* * * * *

Nietzsche však, na rozdíl od Pammrové, nemá pro Boha ve své koncepci zcela žádné místo. Obdobně jako Pammrová i on pokládal křesťanství společně s morálkou a metafyzikou za nástroje omezující lidskou existenci. Jeho kritika křesťanství je tak vedena ruku v ruce s útokem na morálku: „Morálka je totiž pro Nietzscheho nejdůležitějším ‚společným jmenovatelem‘ metafyziky a křesťanství a její kritika má proto mnohem hlubší záběr a nárok než jen mravní či etický; týká se našeho způsobu myšlení, způsobu chápání bytí vůbec.“ (Kouba 2001, s. 56)

Rozhodujícím rozdělujícím momentem v koncepcích obou filozofů je jejich poměr k Bohu. Zatímco obraz světa Pammrové je vystavěn na představě stále všudypřítomného a neodstranitelného Boha, pak pro Nietzscheho se stává Bůh něčím, co má být odstraněno – zcela. Proto bylo nutné vyhlásit smrt Boha. Poprvé tak Nietzsche učinil v *Radostné vědě* (1882), v níž je autorem smrt Boha proklamována v podobě odpovědi na otázku, kde je Bůh. Bůh byl zavražděn, „my jsme ho zabili“⁴⁵. Zato v knize *Tak pravil Zarathustra* (1885) již Nietzsche seznamuje čtenáře i se skutečnou příčinou smrti Boha: Bůh umírá na soucit s lidmi.

Motiv smrti Boha se tak v průběhu let Nietzscheho filozofování proměnil. Smrt Boha, která byla původně popisovaná jako akt vraždy, se proměnila v motiv osvobození. Konec Boha znamená konec starých hodnot, přechod od fáze „musím“ k imperativu „chci“.

Jak zdůrazňuje Kouba, „stejně jako „smrt boha“ neznamená naprostou ztrátu veškerého smyslu, nýbrž přechod k novému způsobu hodnocení, nelze ani Nietzscheho poměr k božskému označit za prostý ateismus.“ (Kouba 1995, s. 161)

Zatímco tedy Nietzsche odstraňuje Boha, aby učinil místo (nad)člověku, Pammrová nechává odstranit křesťanského Boha, aby nechala odhalit skrytého Boha. Bůh nesmí být překonán či zničen, Bůh musí být vyjeven a poznán. U obou autorů je však shodně revize křesťanství výchozím bodem nově se rodící kultury (potazmo i morálky a hodnotového systému). Zatímco však u Nietzscheho je Bůh překážkou, pro Pammrovou je spíše cestou (neboť postupným odhalováním podstaty křesťanského Boha odkrýváme i podstatu našeho lidství). Její poněkud strážlivější vypořádání se s Bohem lze odůvodnit již zmíněným subsumováním dřívějších náboženských výkladů světa do křesťanské Bible, která tak tedy nechtěně vyjevuje pravdy skryté. Překročením křesťanského Boha lze u Pammrové dojít k pravému vědění, k pravému Bohu.“

Ve výňatku jsou odkazy na tyto prameny:

KOUBA, Pavel. *Nietzsche: filosofická interpretace*. Vyd. 1. V Praze: Český spisovatel, 1995. 290 s. ISBN 8020205853

KOUBA, Pavel. *Smysl konečnosti*. Vyd. 1. Praha: Oikymen, 2001. 223 s. ISBN 8072980408.

LA PNP Praha, Fond Otokar Březina, přírůstkové č. 24/2009, Korespondence A. Pammrové O. Březinovi.

PAMMROVÁ, Anna. *Alfa: Embryonální pokus o řešení ženské otázky*. Klatovy: Cyril M. Höschl, 1917. 180 s. ISBN neuvedeno.“

PAMMROVÁ, Anna. *Cesta k zářnému cíli*. Klatovy: Cyril M. Höschl, 1925. 180 s. ISBN neuvedeno.

PAMMROVÁ, Anna. *O mateřství a pamateřství*. Klatovy: Cyril M. Höschl, 1919. 168 s. ISBN neuvedeno.

PAMMROVÁ, Anna. *Zápisky nečitelné*. Brno: „Za lepším životem“, 1936. 91 s. ISBN neuvedeno.

OSUD JEDNOHO DOPISU

(Jak se potkaly cesty Anny Pammrové a J. A. Trčky)

Vlasta Urbánková

Byl srpen 1918, světová válka se chýlila ke konci a i v těch nejmenších vesnicích ještě neexistujícího Československa sčítali příbuzní a přátelé ztráty svých blízkých. Dělo se tak též v tichém, v té době ještě zapadlém Jinošově. V rodině

místního kupce a hostinského Kryštofa marně očekávali syna, který padl na východní frontě. Dodnes ho připomíná reliéf na pomníku; ten vytesal na jinošovském hřbitově František Bílek. Byl to též důkaz přátelství k Jakubu Demlovi, švagru padlého Jana Kryštofa. Ke hrobu přišel uctít jeho památku také Otokar Březina, který pobýval již téměř dvacet let v Jaroměřicích. V myšlenkách snad vstoupil po ještě delší době na práh jinošovské školy, kterou opustil na konci svého prvního učitelského roku v létě 1888.

Tak se stalo, že se mezi 4. - 8. srpnem 1918 sešli v Jinošově tři přátelé, jejichž duchovní bratrství zůstává v našem povědomí dodnes. V polovině října píše

Autoportrét J. A. Trčky

o tomto setkání Otokar Březina Anně Pammrové obsáhlý list datovaný 13. října 1918 v Jaroměřicích. Tento dopis je pozoruhodný z několika důvodů. Jedním z nich je překvapivý časový údaj - v době jeho napsání již proslulý básník

vzpomíná na první místo svého působení, nikoli však v souvislosti s počátečními zkušenosťmi venkovského učitele, ale především oživuje jako na malířském plátně jinošovské okolí, aleje, věkovité lípy, myslivnu při bítešské silnici. To všechno jsou místa, kudy chodívali mladičkový učitel a do svého nitra pohroužená, ale přesto přítelova slova celou bytostí vnímající tmavovlasá žena obdařená neokázalým půvabem. Čtenář se nemůže ubránit dojmu, že to vše se stalo nedávno, že sleduje mimořádně zdařilý umělecký útvar - divadelní hru, impresivní film - a je překvapen, že básník takto vzpomíná na chvíle a místa, od nichž jej dělí celých třicet let. Návštěva Jinošova se poté už nikdy neopakovala. Dalším důvodem, proč věnovat přítomnému dopisu pozornost, je stěží uchopitelné, ale naléhavé svědectví o hloubce vnitřního vztahu mezi pisatelem a vzdálenou přítelkyní. Přidržíme se blíže neurčeného komentáře „...jako by se básník snažil soustředit na několika stránkách vše, čím byl prosycen tento vztah - naděje i tesknotu, přilnutí i samotu, splynutí s přírodou a tichou vroucnost.“ Následující pasáž představuje volný výběr pozoruhodných, především přírodních dojmů nesoucích ono skryté poselství: „A tak se stalo, že po třiceti letech uviděl jsem znovu místa, kde bloudívalo mé mládí a hledalo své cesty a kde jsem se setkal s Vámi. Přijel jsem v neděli večer: nádherné topoly na náměšské silnici..., staleté lípy hřbitovni.“

V pondělí ráno byli jsme navštíveni Gottharda, na něhož si jistě pamatujete, i světničku, kde jsem druhdy zůstával a kde jsem Vás vítával jako svého hosta.

...a šel jsem naší cestou po bítešské silnici, bývalou, před třiceti lety tak krásnou alejí topolovou, daleko viditelnou v celém kraji a dlouhou řadu let i v mém snění. Není jí už, žije jen v nás. Cesta tichá, beze stínů, holá vede dnes k lesu. Neznámý, usedl jsem nedaleko myslivny. Bylo vlažno, zem zářila v slunci, les dýchal hlubokým energickým rytmem. Za dva dni vraceli jsme se s přítelem Demlem ke Kralicím, odjžděl jsem. Tichý déšť zamlžoval krajinu...“

Dopis zařazený Petrem Holmanem do druhého dílu Korespondence Otokara Březiny (str. 1213 - 14) měl dramatický osud. Pouze souhra okolností způsobila, že se jeden z nejznámějších listů zachoval alespoň v opise a byl posléze několikrát spolu s ostatními Březinovými dopisy Anně Pammrové vydán tiskem. V tomto příběhu sehrál významnou roli příznivec a přítel žďárecké samotářky Josef Anton Trčka.

Poprvé se s tímto jménem mohli setkat čtenáři výboru z dopisů Anny Pammrové sestře Eleonoře Křemenové (Pohorské), který uspořádal a v roce 1970 vydal pod velmi často citovaným názvem *Žena s duší lesa* Lumír Kuchař. V dopise napsaném o Velikonocích 1931 obhazuje Pammrová přítele, který ji obětavě podporoval v době válečného nedostatku. Eleonora sestru zřejmě odrazovala od přátelství s člověkem, který se výrazně odlišoval od společenského průměru způsobem života daným především výtvarným talentem - ten plně využil ve službách moderního umění. Je na místě citovat pasáž z uvedeného dopisu věnovanou vídeňskému Čechovi J. A. Trčkovu v plném znění: „Nezruším slova daného člověku, který v nejtrapnější době válečné mě podporoval. Ač sám nemajetný. Tehdy jsem žila vskutku jako k smrti odsouzená!- Svou sestru, která

občas do Žďárce přijížděla, ke mně posílal s různými věcmi, tehdy nedostupnými a velmi potřebnými. Znáám ho od roku 1915... Není to hejsek. Ovšem, že je v očích šosáků podivín. Za tento rok (od smrti Otokara Březiny) dal mně již dvanáct set...“

Další stopu po našem krajanovi - jak se posléze ukáže, jeho rod pocházel z Tišnovska - se objevila téměř po půldruhém desetiletí v Korespondenci Otokara Březiny II. vydané Petrem Holmanem r. 2004. Nalezneme zde pět dopisů, které básník Trčkovi adresoval mezi lety 1922 - 1925, v nichž se opakuje pozvání k návštěvě, ke které však v Jaroměřicích pravděpodobně nedošlo.

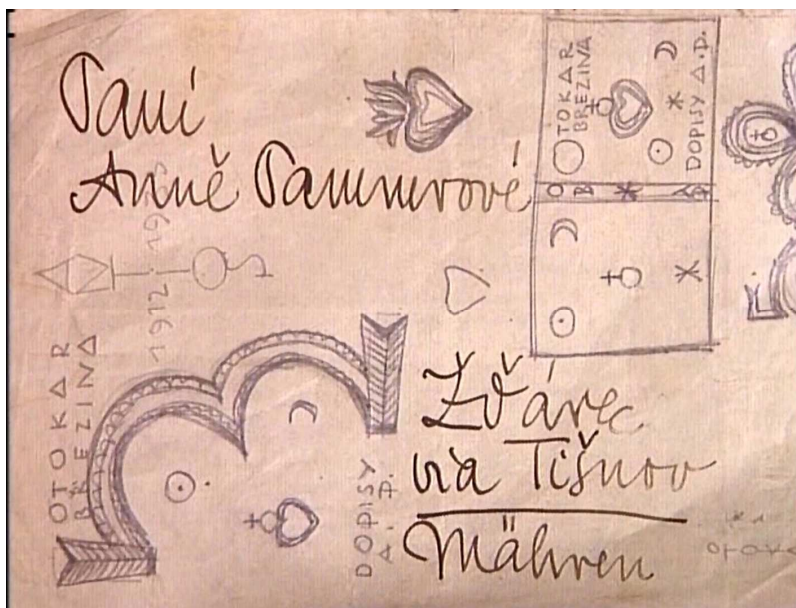
Zásadním zdrojem poznatků o této mimořádné osobnosti, která však zůstává takřka zapomenutá, se stal dokument reprízovaný českou televizí v létě 2011. Poprvé byl uveden již v roce 1995, ale stal se pro příznivce Anny Pammrové i po téměř dvaceti letech objevem. Autor, pražský historik umění doc. Jan Boněk, projevil vzácnou ochotu poté, když jej oslovil místopředseda SAP Václav Zábrša s prosbou o poskytnutí kopie. Díky jejich spolupráci jsme se v jamím čase roku 2012 seznámili s Trčkovým osobnostním i uměleckým profilem.

Samotný začátek dokumentu poskytl řadu informací, které nás mimořádně zajímaly. Po záběrech Vídně z doby před 1. světovou válkou jsme poznávali známou, jemně modelovanou krajinu počínající Vysočiny západně od Tišnova, jejímž centrem je Olší, jedna z vesnic nesoucích „stromové“ jméno. Patří k nim i víska, která by se vešla do dlaně, Jilmoví. Toto rodiště Trčkova otce jsme měli v povědomí už dříve, poněvadž se náš místopředseda Václav Zábrša dlouhodobě zabývá historií starobylého rodu Trčků, jehož současní příslušníci žijí nedaleko od Jilmoví v Moraveckých Janovicích. Tyto okolnosti vysvětlují, jakým způsobem se Josef Anton seznámil s Annou Pammrovou. Samota Pammrov leží nedaleko od míst s Trčkovou širší rodinou úzce spojených.

Ačkoliv byl umělec daleko víc Vídeňanem - zde se v r. 1893 narodil a do roku 1940 s přestávkami žil - na Moravu se celý život vracel. Svědčí o tom mnohé motivy jeho obrazů, kromě Jilmoví např. Pernštejn nebo Tišnov a také Jevišovice, kde od raného dětství žila jeho matka. Ještě proslulejším se stal Trčka jako fotograf. Otec, drobný vídeňský obchodník, nebránil synovu rozhodnutí studovat na prestižní vídeňské fotografické škole. Jeho nesporný talent ho přivedl do ateliérů nejvýznamnějších vídeňských malířů - Gustava Klimta a Egonu Schileho. S oběma umělci se sblížil, vytvořil celé kolekce jejich fotografických portrétů a díky jim i dalším dílům tohoto uměleckého odvětví, která jsou srovnávána s fotografiemi Františka Drtikola, a také díky svým literárním aktivitám se zařadil mezi významné představitele vídeňské moderny. Bylo to období kolem 1. světové války, které mělo nesporný vliv na moderní umění celé Evropy. Není těžké si představit, že obdivoval svého současníka Otokara Březinu, který otevřel svým hvězdným dílem dveře do hájemství evropské moderní poezie. Úcta k básníkovi, s nímž si ve 20. letech krátce dopisoval, jej přivedla v březnu 1929 do Jaroměřic na jeho pohřeb. Tato smutná příležitost přinesla Trčkovi začátek dalšího přátelství - potkal se tu s Jakubem Demlem. Novému příteli plně důvěřoval, o tom svědčí i společné rozhodnutí, aby J. A. Trčka přeložil do němčiny některé Březinyovy dopisy adresované Anně Pammrové. O přátelském vztahu osamělé myslitelky

a o třicet let mladšího výtvarníka vypovídá i její souhlas s korespondenčním „projektem“. Básníkovy dopisy patřily v rozsáhlé korespondenci Pammrové k nejcennějším, jistě by je nesvěřila do rukou nespolehlivé osoby.

Kdy začal Trčka na překladech pracovat, nelze s jistotou doložit, s určitostí víme, že mezi Březinovými dopisy Anně byl i onen památný z října 1918. Jisté je též vročení jeho předčasné smrti - 1940. Tehdy uplynuly dva roky od obsazení Rakouska nacistickým Německem, které Trčku hluboce zasáhlo. Jeho zjevné antipatie vůči novému režimu ho brzy dovedly do okruhu podezřelých osob. V únoru 1940 dostal předvolání k výslechu na gestapu, k tomu však nedošlo. V březnu Trčka nečekaně zemřel, bylo mu pouhých 47 let. Okolnosti smrti jsou nejasné - objevily se spekulace o sebevraždě, jiná verze se držela nešťastné náhody.

Trčkou ilustrovaná obálka dopisu odeslaného z Vídně

Tento dramatický zvrat v osudu talentovaného umělce mohl způsobit i zkázu Březinových dopisů. Jakmile zpráva o smrti Josefa Antona dospěla k Jakubu Demlovi, vypravil se neprodleně do Vídně do Trčkova ateliéru a podařilo se mu celý soubor zachránit. Chyběl pouze ten básníkův list, na který jsme upřeli pozornost, datovaný v Jaroměřicích 13. října 1918. Posléze se ukázalo, že mezi

vlastnoručními dopisy Otokara Březiny zůstal zpočátku nepovšimnut opis, který pořídil Trčka. V životě ani v historii neexistuje kdyby. Určitá souvislost se však nabízí. V roce 1944 byl vídeňský dům, v němž Josef Anton Trčka přebýval, zasažen jako jediný v ulici spojeneckou bombou a úplně zničen. Kdyby se tak stalo o pouhé čtyři roky dříve, byla by většina dopisů nazývaných literárním historikem Jaroslavem Medem „epistolografickým skvostem“ navždy zničena. Několik dalších opisů Březinových listů Pammrové se v torzu Trčkovy pozůstalosti zachovalo, jak uvádí Petr Holman v Korespondence Otokara Březiny II. na str. 1347, ty však nemáme k dispozici. Dopis, jehož osud jsme sledovali, potkal pro nás příznivější osud. Dodnes můžeme z jeho řádků zaslechnout tichý hlas, který neumlká. Jako bychom jej slyšeli už z první věty: „*Především krásný pozdrav z našeho Jinošova...*“

(Psáno pro Bulletin Společnosti Otokara Březiny)

TASOVSKÁ PAPIRNA V ZRCADLE ČASU

(Vzpomínky paní Lidmily Dohnalové)

Moje rodina nevlastnila žádný dům, žili jsme v podnájmu na samotě u řeky Oslavy v lesním skalnatém údolí. Dům byl postaven na místě kdysi vyhořelé papírny, a proto mu toto jméno zůstalo- Papírna. Za nejbližší sousedy z obou stran jsme měli mlýny- od silnice Panský- Jelínkův a z druhé strany Findejsův. Papírenský a druhý mlýnský splav nám sloužily za příjemná koupaliště. Pod splavem je řeka plná kamenů, velkých i menších, a mělká voda a písek- to vše svádělo ke stavbě rybníčků a chytání a pouštění rybiček - běliček i ke škádlení raků a sbírání škeblí.

Papírna měla kromě obytné budovy ještě přilehlé objekty tehdejší továrny i s vysokým komínem. Pan domácí pracoval v těchto prostorách, tam se nacházela jeho dílna. Zde vyráběl cementářské zboží, různé roury, cementové tašky na střechy zvané „křídlice“, koryta, skruže do studní a všechno, co si zákazníci z cementářství přáli.

Tatínek měl knihařskou dílnu v Tasově, zde si pronajímal místnost u Demlů na „staré poště“, po válce knihařil v lihovaru. V obou dílnách byl častým hostem Jakub Deml, který si přicházel popovídat. Sedával na latkové skládací židli, takové bývaly v kině, blízko kamínek a pokušoval „čibuk“. Když se navečer vrátil tatínek domů, nejprve nanosil do kbelíků vodu ze studánky, která byla 200 metrů od domu, a pak si vzal hadrové tašky, ušité ze starých flamelových košil, a šel do lesa nasbírat klacíky na topení. Po lese se nepovalovalo dřevo jako dnes, ale byly tam jenom ulámané větve, které srazil vítr. Dalo to práci takové tašky nasbírat.

Od jara do zimy klacíky posloužily k vaření i ohřátí místnosti. Na zimu se musela udělat zásoba dřeva a shrabaným borovým jehličím se na noc zatopilo v plechových kamnech „drtinácích“. Udusané jehličí nejprve kamna rozpálilo do

červená, ale brzy vyhořelo a do rána byla zima, až se při velkých mrazech dělala jinovatka na peřině. Mrzla také moje první panenka, která se jmenovala Eva, nebyla sice mrkací, ale kaučuková a původně sedávala na přehozu přes postele jako ozdoba. Pamatuji si i na válečné červené dřeváčky.

Také u nás oba mlýny ve válce poskytovaly mouku mnoha lidem, mlely „na černo“ a lidé byli vystrašení, když s pytlíčkem mouky tajně odcházeli ze mlýna. Dvě lípy dodnes střeží dům, naši starou Papírnu, jedna na dvoře a druhá u splavu.

Přes školní rok byl nás klid, ale o prázdninách přijeli „letňáci“ většinou z Brna, zaplnili každou místnost i „besídku“ na zahradě, během léta tam bylo plno dětí. Také blízké chaty se o prázdninách zaplnily a městské děti s námi pobíhaly po dvoře. Ten byl plný různých rour, do kterých se mohlo schovávat a prolézat je. Pokud byla kolena holá, byla věčně odřená. Na podzim dům zase utichl a zůstali jsme z rodinou domácích a jejich dětmi Slávkem a Mařenkou.

Řeka tenkrát zamrzala silným ledem, brusle byly na kličku, lyže bez hran, to se zatáčení moc nevedlo. Sánkovat se dalo i po silnici, která vedla do prudkého kopce k Tasovu. Kromě koňských povozů, které jely občas do mlýna s nějakým pytlem obilí na semletí, nic nejezdilo. Když nastaly velké mrazy, musela se ráno studánka prosekat sekerkou, aby bylo možné nabrat vodu.

Na splavu pan Studený měl pramici, protože si písek na cementářské zboží těžil z řeky sám. Když ji naplnil, přirazil ji ke břehu a písek musel přemístit na břeh. Pak jej sypal do dvoukolé kárky, převezl na dvůr a tam jej přes síto přeházel, aby jej zbavil kamínků. Pramici jsme si mohli půjčovat a pomocí bidla se na ní projíždět po řece. Byl to slalom mezi kameny, vyčnívajícími i ponořenými. Pro Slávka vyrobil pan Studený z prken loďku, kterému jsme říkali kajak, i já jsem si ho mohla půjčovat. Loďka byla sice vratká, ale hodně jsem si jí užila.

Strašidel ani vodníků jsem se nebála, ale v posledních letech je v řece občas opravdu vidím. Ve vodě jsou zvláštní místa, kde se hladina přelévá přes skrytý balvan a na hladině se objevuje zdánlivý obraz vodníka, který se co chvíli mění, a někdy se ho podaří i vyfotografovat. Už se nedivím, že za dřívějších časů lidé na vodníky věřili.

Voda, která kolem mne tenkrát protekla, splynula už dávno s mořem. Jen staré stromy a starý dům si tyto časy pamatují. Kéž bych ještě jednou mohla uvidět hvězdnou oblohu, tak jak si ji pamatuji z dětství nad střechou staré Papírny.

TAK JSEM SEDL A NAPSAL KRÁTKÝ TEXT

(Na okraj publikace s regionální tematikou)

Josef Zacpal

Teprve o jarních prázdninách letošního roku jsem dočetl knihu naší milé paní předsedkyně Vlasty Urbánkové „Utonulý mlýn“. Určitě jsem byl jeden z posledních členů Společnosti Anny Pammrové, který takto učinil. Většinou mě k opožděnému čtení vede nedostatek času a naopak hodně jiných povinností, například v druhé polovině loňského roku to bylo dokončování velké knihy o Tišnově. Ještě jeden faktor ale tentokrát sehrál roli. Když jsem ji vloni v červnu zakoupil na jejím křtu v Müllerově domě, hned ten večer doma jsem zjistil, že formálně se ne tak úplně povedla. Bohužel je to moje profesní „úchylka“, že já vždycky něco najdu, ať už jsou to knihy, pozvánky či jiné tiskoviny. Těch přehozených stránek jsem si všiml hned a postupně taky množství drobných nedostatků, chybějících písmen a jiných počítačových zálužností. S tím jsem ji prozatím odložil, navíc při dalším setkání s paní profesorkou jsem byl ujištěn, že se to všeobecně ví a že kniha bude všem vyměněna.

Nakonec ale vše dopadlo úplně jinak. Já už ji vyměnit nechci. Je to pro mne cenný originál, který už nedám z ruky. Když jsem dočetl svoji letošní první knihu, čerstvý dárek od Ježíška o následníkovi trůnu Františku Ferdinandovi d Este, vzal jsem knihu paní Urbánkové znovu do rukou. Tentokrát jsem ji už ale nepustil. Přeházené stránky se přece dají číst na přeskáčku a drobné tiskové chyby snad se svojí průměrnou inteligencí zvládnou, řekl jsem si. Navíc mám v knize krásné věnování od autorky, čehož si velice vážím. Paní profesorka už má v mé malé sbírce autorských knižních podpisů nezastupitelné místo.

Text mě zaujal od prvních řádků a stále více i vtahoval. Zvláště pasáže osobního vzpomínkového charakteru s detailním popisem prožívaných reálií. Víím, že je mezi námi dvěma generační rozdíl a já nemohu prožitky a vzpomínky porovnávat, ale současně jsem stále více cítil, jak jsou některé části textu i pro můj život důležité. A to jak profesně, tak i osobně. Kniha podrobně popisuje mlynářskou komunitu, rodinné a mezilidské vztahy a každodenní život v jedné z nejvýznamnějších obcí bývalého Tišnovska. Navíc nic zde není v izolaci, vše propojují celospolečenské a v případě války i celosvětové události. Osobní rovinu jsem pocítoval zvláště intenzivně při popisování rodinných vztahů a událostí. Vyvolávaly ve mně v některých případech velmi podobné vzpomínky. Přitom jsem si uvědomil, že i já už jsem docela letitým pamětníkem. Ač v trochu jiné časové a někdy i dějové rovině, jsem i já prožíval mnohé podobně hezké příhody v kruhu svých blízkých a stejně jako autorka si je jako poklad uchovávám ve svém nitru.

Milá paní profesorko, moc děkuji za tuto krásnou knihu. Poučil jsem se z ní, zavzpomínal u ní a současně mě i vnitřně zahřála.

Jakub Deml

MÉ SVĚDECTVÍ

O OTOKARU BŘEZINOVÍ

milá, ctěná paní Anno Pammrová,
nebudu již dlouho živ, říkám ti to srdce,
i mám právo, povídat národu na roz-
loučenou aspoň toto: Plakali jsme
vám a neskakali jste, žalostně jsme
naříkali a neplakali jste (Luk. VII).
Nemyslíte? – Ostatně, Otokar Bře-
zina omlouval hloupost, opatrnost,
mlčení a pokrytectví «starších» ná-
roda tím, že mají ženu a děti ..

Jakub Deml

V Tasově 13. XII. 1932

PLEJADA – PRAHA

Věnování J. Demla v publikaci vydané
po smrti O. Březiny

CO SE UDÁLO

● VÝZNAMNÝ EDIČNÍ POČIN PETRA HOLMANA

I ti nejpilnější čtenáři se dosud nevyrovnali ani výběrově s všeobsažlou Březiniádou II a dostávají příležitost poznat mimořádnou edici – překlad všech sbírek Otokara Březiny do latiny, jehož autorem je Jan Šprincl. Obdivuhodné dílo spatřilo světlo světa též díky neutuchajícímu úsilí Petra Holmana a klasické filoložky Ireny Radové. Hodnota knihy, kterou lze bez nadsázky nazvat literárním skvostem, je pro nás o to vyšší, že ji náš dlouholetý

příznivec, který se zasloužil významně též o tvůrčí odkaz Anny Pammrové, věnoval celému našemu společenství. Za vše, co bylo v předchozích řádcích připomenuto, mu patří vřelý dík!

Než knihu obsahující zrcadlově uspořádaný český a latinský text otevřete, přinášíme informaci o překladateli, kterou přetiskujeme ze záložky. Klasický filolog Jan Šprincel (1917 - 1989) se kromě svého pedagogického a vědeckého působení léta věnoval především překladům z antických jazyků. V povědomí byl jako znalec jazyka řecké sborové lyriky s převažujícím zájmem o řeckou a latinskou stylistiku, překladatel Plauta, Aristofana a Pindara, slovníkář a rovněž jako autor doma i v zahraničí publikovaných odborných studií.

Dlouholetý zájem věnoval též vztahům mezi antickou a českou kulturou, stejně úspěšně překládal rovněž z češtiny do latiny. Právě svými latinskými překlady českých básníků uveřejňovanými většinou v zahraničí nepřehlédnutelně napomáhal praktickému uskutečňování mezinárodních snah oživit latinu jako novodobý literární jazyk.

● O ČEM SI DOPISOVALA ANNA PAMMROVÁ S ING. VÁCSLAVEM HAVLEM

Přednáška dr. Milady Škárové na toto téma, která se konala 12. dubna 2014 v tišnovském Millerově domě, naplnila v plné míře očekávání posluchačů. Po stručném profilu osobnosti adresáta, dědečka prezidenta Václava Havla, vyslechli účastníci několik ukázek z korespondenčního souboru *Dopisy Anny Pammrové rodině Havlových*. Jedna z nejzajímavějších pasáží byla vybrána z dopisu Pammrové datovaného 22. 1. 1920: *Mnohovážený pane inženýre! Kdykoliv přijdu na Havlov, když je tam úplné ticho samoty, přepadá mne podivná nevyjádřitelná tesknota (to není smutek): snad jest to podvědomá touha po splnutí s duší, jež nad tímto skalním výběžkem se vznáší asi celá staletí... Myslívám tu na mnohé, co událo se prazvláštního od onoho dne, kdy před 23 roky poprvé jsem na ta místa (v sebevražedném úmyslu) vkročila. Dospěla jsem mezi tím k neklamné jistotě, že vše, co v tomto kraji za bezmála celé čtvrtstoletí jsem protrpěla a promyslela, směřovalo jen k poznání příčin a cest Zrodu a Smrti. Proč asi Váš letohrádek musel býti vystaven za neobvyklých okolností právě v místech tak odlehklých a na skále té, kde od r. 1897 do r. 1908 bylo místo mé modlitby, myšlenky a snů?“.*

Předchozí řádky naznačují těsnou duchovní blízkost účastníků korespondence. Ta se výrazně prohloubila poté, kdy vyšla *Knih*a života, stěžejní myšlenkový odkaz Ing. Václava Havla. Právě tomuto titulu věnovala Dr. Škárová zásadní pozornost. Poněvadž jde o materiál natolik významný, že jej nelze charakterizovat pouhými několika větami, máme od autorky příslib, že analýzu zmíněného díla připraví jako přílohu vánočního čísla našeho časopisu.

V závěru této krátké připomínky je třeba ocenit mimořádně odpovědný přístup k textu, kterému přednášející věnovala mnoho času a vnitřní síly. Za to jí patří naše poděkování.

● „MIMOŘÁDNÁ“ POZVÁNKA NA MIMOŘÁDNOU VÝSTAVU

16. dubna t. r. byla v Praze slavnostně zahájena výstava grafického díla Bohuslava Reynka. Uspořádat poctu umělci v duchovním smyslu doslova výsostnému je počín zajisté chvályhodný. Těž načasování na samotný práh velikonočního týdne s autorovým dílem souzní. K zamyšlení ne zcela pozitivnímu však vedou okolnosti organizačního rázu. Jejich přehled nalezneme na pozvánce o dvou stranách, kterým dominují barevné reprodukce Reynkových grafik. Tento způsob propagace si dílo výtvarníka, který tvořil poezii nejen slovy, ale i rytím do kovových destiček, zaslouží. S menším porozuměním lze vnímat formulace motivující potenciálního návštěvníka k účasti na vernisáži. Vezmeme-li v úvahu, že umělec zachycující náboženské motivy s pocity hlubokého vnitřního vcítění je spojován s nadsazenými formulacemi - PROŽIJTE SVÁTEČNÍ ATMOSFÉRU JAKO NIKDY! PROŽIJTE SLAVNOST V ČECHÁCH DOSUD NEVÍDANOU, ZAVRŠENOU PRŮVODEM NA ZAHÁJENÍ VÝSTAVY BOHUSLAVA REYNKA VE VALDŠTEJNSKÉ JÍZDÁRNĚ!

Rozpaky vyvolává také následující „pestrý program“, v němž nechybí „scénický tanec“ na téma „posledních slov Kristových“. Prostředí skvostné katedrály Bohuslavu Reynkovi zajisté přejeme, i když si stěží dovedeme představit, jak by se plachý dobrovolný samotář cítil při výše uvedeném programu, který byl zahájen „výpravným průvodem Křížové cesty s kardinálem Dominikem Dukou v čele“.

Ve druhé části této „pozvánky“ se vrátíme k úvodnímu mottu výstavy: GÉNIUS, NA KTERÉHO JSME MĚLI ZAPOMENOUT. Všeobecný podmět není v tomto případě na místě. Ti z nás, kteří měli i v minulosti zájem o Reynkovo dílo, si cestu k němu mohli nalézt- v tomto případě máme na mysli především jeho grafiky. Ještě v posledním desetiletí umělcova života- jedná se o 60. léta- bylo uspořádáno sedmnáct dílčích výstav, a to nejen v regionálních galeriích. Dvě z nich se konaly v Praze, a to v Památníku písemnictví a ve Viole. Rok 1992 přinesl 100. výročí Reynkova narození a v souvislosti s ním velkou soubornou výstavu- nejdříve v brněnském Domě umění, poté v Galerii hlavního města Prahy a v dalších devíti oblastních galeriích. Toho roku vyšlo též souborné básnickovo dílo, na němž se významně podíleli Mojmír Trávníček a Jaroslav Šerých. Ještě zbývá zmínit se o dvou výstavách zanechavších v návštěvnících hluboké dojmy. Citujme především ty, se kterými se svěčila našemu časopisu (56/2012) dr. Milada Škárová. V jejích vzpomínkách zůstává skvělá výstava výtvarného i básnického díla Bohuslava Reynka v Praze v letohrádku Hvězda s názvem „Pieta v loďce“ v roce 2002. K této výstavě vydal Památník písemnictví obsáhlý katalog uspořádaný Věrou Jirousovou. O deset let později se konala mnohem skromnější, ale s velkými sympatiemi přijatá výstava Reynkových grafik v muzeu Otakara Březiny v Jaroměřicích. Opět Milada Škárová naslouchala při vernisáži v červenci 2012 slovům těch nejpovolanějších - Reynkových synů Daniela a Jiřího. Úkol doprovodit výstavu komponovaným výkladem „splnili svým jedinečným způsobem, obsahujícím, jak hlubokou vážnost, pokoru a úctu, tak i láskyplný

humor.“ S vážností, úctou a zejména pokorou by měli k uměci přistupovat všichni, kdo se rozhodnou prezentovat dílo básníka a grafika, na kterého člověku s otevřeným srdcem nelze zapomenout.

A označení Génius, kterým začíná motto pozvánky, by zřejmě nepoužil ani zasvěcený znaalec ani řadový čtenář. Vnímavý, citlivý umělec, křehký člověk srostlý s přírodou a venkovskou samotou, prostý touhy po jakékoli publicitě, těžko splývá s nadnesenou představou génia. Slovo genialita nezaznělo nikdy ani v rozhovoru s Danielem a Jiřím Reynkovými. Přátelská náklonnost, s níž přijali naši pammrovskou výpravu na začátku června 2002 v Petrkově, byla důkazem, že jsou syny svého otce. Neznali jsme se osobně, ale od prvních chvil na sluncem zalitým rozlehlém dvoře poblíž velkého domu- tvrze jsme cítili vzájemnou náklonnost a nelíčenou upřímnost. V takovém duchu se nesl i vzácný dopis, který jsme v červenci t. r. obdrželi od Jiřího Reynka. Obsahoval slova natolik přátelská a vzácná, že o atmosféře pokory a hluboké lidskosti, a který byl určen všem tehdy přítomným předznamenané osobnosti jejich otce, nemůže být pochyb. *„Především Vám ale chci za nás oba poděkovat za vyjíměčně přátelské řádky. Oba jsme skutečně rádi, že se Vám tady líbilo, musím ovšem rád připomenout, že jsme se s Vámi a s Vaším početným doprovodem cítili až překvapivě dobře. Jak jistě víte, nejednou se člověk při setkání s úzce literárně zaměřenou povahou necítí nijak dobře, ve Vašem případě bylo vše v krásné rovnováze.*

Přijďte zas, budete- li mít chuť.

Ještě upřímné díky!

Váš

Jiří Reynek, Daniel moc pozdravuje.“

Ti z nás, kteří se do Valdštejnské jízdárny vypraví, ponесou s sebou místo pozvánky tento dopis.

● NAŠE SPOLUPRÁCE S ČESKÝM ROZHLESEM PRAHA

byla na počátku tohoto roku obohacena o kontakt s Janem Richterem, redaktorem Radio Prague (dříve Český rozhlas 7 – Radio Praha), internetové stanice vysílající pro posluchače v zahraničí. Kromě češtiny vysílá v angličtině a dalších čtyřech jazycích. Všechny pořady jsou dostupné v archivu, a to v textové i zvukové podobě. Jednotlivým tématům - pořadům je věnováno přibližně deset minut. Pořad o Anně Pammrové s názvem *„Anna Pammrová, a pioneering Czech feminist who lived off the grid“* byl odvysílán na konci března. Autor sleduje životopisnou linku, ale dostatek pozornosti věnuje také osobitosti Pammrové, jejímu myšlenkovému světu.

V pořadu kromě autora hovoří Vlasta Urbánková (ve velmi zdařilém propojení s anglickou mluvčí), krátce Helena Pernicová a v delším vstupu také Elaine Eller. Z technického hlediska se tyto vstupy natáčely netradičně, většinou formou telefonického interview. Přestože byl hlas „naší Elaine“ telefonem

zkreslen, bylo pro nás příjemné ji opět slyšet. Hovořila o nečekaném setkání s námi před čtyřmi lety, o návštěvě domku Anny Pammrové a o dojmech, které v ní tato návštěva zanechala. V odpovědi na otázku, v čem pro ni byla Pammrová inspirací, říká, že oceňuje její radikální postoje k řešení životních situací i její literární práci a zdůrazňuje také feminismus Anny Pammrové. „*She is an inspiration for me as a mother*“ (je pro mě inspirací jako matka) uzavírá „naše Elaine“.

● BÁSNÍKOVÉ JUBILEUM

Dne 26. února letošního roku uplynulo 150 let od narození básníka Antonína Sovy. Narodil se v Pacově a byl s tímto městem a jeho okolím bytostně spjat. Zde vznikla krajinná lyrika, která vypovídá o jednotě básníka a jeho kraje. Josef Hora o básníkovi napsal: „Antonín Sova nikdy netvořil svou poezii. Žil ji.“

Připomeňme si krásu jeho veršů dvěma básněmi ze sbírky „Lyrika lásky a života“, kterou v roce 1958 vydalo v Praze Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

SLOKY

V bezlidnou samotu se člověk mnohdy ztrácí.
A věčnost zvlášť tu zahovoří k snům.
Zde slunce lítostivě dokrvácí.
Tu lesy ční k mlčícím oblakům.

Ten klid má sílu ... Láká ho smíření.
V něm ztichlo vše, co kdys tak mohlo rvát.
Od lidí, od chimér, od bludů, pravd a snění
hájící revolty se touží odpoutat.

Je lítost z něčeho, co v světě neuzrálo,
bez hořkých výčitek, těch, které zklamal cit.
Je lítost z něčeho, co plody slibovalo.
Co velkým nebylo, však co jím mohlo být.

JEZERO MLÁDÍ

Tak velké ticho dřímá v hájích, po luzích,
vrcholy stromů v světél tonou ilusích,
pod nimi tmavé vody utišení,
kdo do nich vstoupil, z toho světa není.

My níže sestoupili, po pás vhroužení,
nás úžas zachvátil a sladké toužení.
A my se rozmáchli po vlnách skvoucích
Jezerem duší, nikdy nestárnoucích.

A slunce, pestré škeble, květy na vlasu
a stříbřící se sluncem pěnu, v úžasu
šly duše, stříkající věčné rytmy,
z koupele světla do lidského přítmí,

šly bílé, růžové a v chóru zpívaly,
srn zraky jasnými se dálkou dívaly,
neskryty rouchem vlavým kolem boků,
šly nestárnoucí bezměrností roků.

Vybral Vlastimil Otáhal

Pražské nakladatelství PASEKA vydalo v březnu 2014 monografii Jany Svobodové s názvem **Suzanne Renaudová Petrkov 13** V publikaci je zařazena též kapitola pozdních básní francouzské básnířky, manželky Bohuslava Reynka. Přeložil je její syn Jiří. Obsáhlá příloha obsahuje dosud nezveřejněné fotografie básnířky a její rodiny.

Doporučuje Vlastimil Otáhal

VZPOMÍNKA NA MILOŠE HERZLÍKA

Vlasta Urbánková

Zanedlouho se naplní tři roky, po které postrádáme našeho milého Miloše Herzlíka. Opustil nás v podzimním čase roku 2011. Tenkrát jsme se s ním loučili uprostřed nevidané barevného údolí Svratky, tentokrát jsme v myšlenkách s naším věrným průvodcem v plném jaru – je konec dubna, kdy by se Miloš dožil 85 let.

Přicházíme do míst, kde jsme byli mnohokrát pospolu, do oné vesnice „na konci světa,“ o níž ale mnoho zasvěcených a vnímavých lidí ví, do Křížovic. Až s Milošem jsme měli možnost téměř každé léto zajíždět do onoho pomyslného srdce Svratecké pahorkatiny a vstupovat do poněkud tajemného prostoru galerie s příhodným názvem Z ruky, kde nás vítala vždy milá paní Macháčková. Viděli jsme zde řadu výstav, zejména si vybavujeme snové figurální kompozice Jiřího Štourače, a také stálou sochařskou expozici Zdeňka Macháčka. Nezapomenutelné byly vernisáže v zahradním amfiteátru, kde jsme se cítili doslova v náruči Vysočiny, z celého oblouku obzoru nám do očí vstupovaly lesy. A zážitky z obrazů, soch a přírody umocňovala hudební a především dramatická vystoupení, například a zejména skvělá interpretace renesanční poezie, kterou nás potěšili Jitka Molavcová a Alfréd Strejček.

Miloš vždy zaujatě poslouchal, živě reagoval a při následném posezení u kávy své zážitky barvitě komentoval. Nejen v křížovické galerii, ale i na jiných výstavách patřil Miloš k nejvnímavějším návštěvníkům, každý obraz doslova prožíval. Tak tomu bylo na výstavách v Tišnově nebo v lomnické synagoze.

Kromě všech způsobů, kterými obohacoval náš život – především praktickou pomocí v nejrozmanitějším situacích, svou mimořádnou ochotou, vcítěním a pochopením – zůstává jeho vnímání umění dodnes živým zážitkem.

Vracíme se z Křížovic přes Skorotice, odkud pocházela Milošova žena a kam se s ní i se svými syny z Tišnova často vracel. Jsme opět na břehu Svratky, černé řeky, u níž náš zvěčnělý přítel strávil mnoho chvil. Na všech těchto místech zůstáváme s ním.

Došlo po uzávěrce.

Nejnovější informace z naší činnosti.

V neděli 15. června 2014 se uskutečnilo setkání členů Společnosti Anny Pammrové ve Žďárci u Tišnova.

Karikatura Jiřího Mahena od Františka Gellnera

Upozorňujeme, že příspěvky neprošly jazykovou ani pravopisnou korekturou.

Portrét Egona Schieleho vypovídající o jeho nitru

VÝZVA

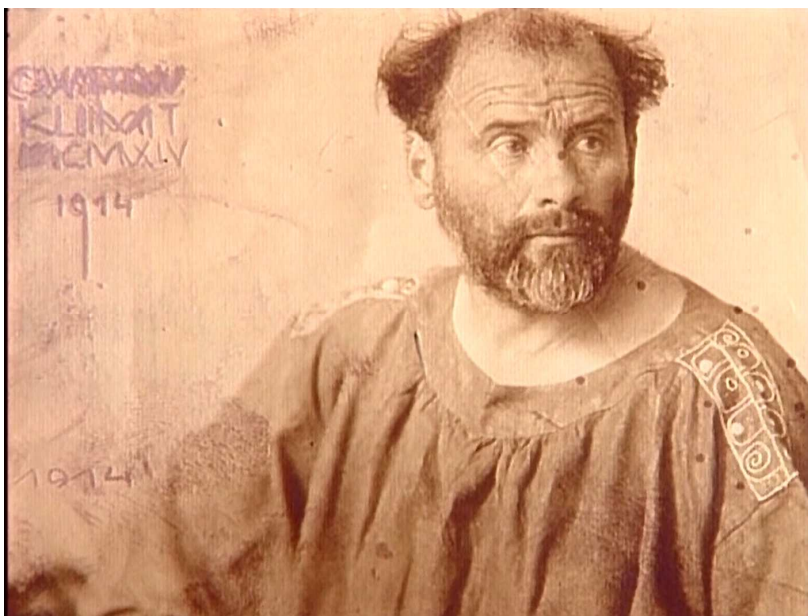
Máte oblíbenou knihu?

Znáte verše, které vás oslovují v různých životních situacích? Četli jste moudrý výrok přesahující časové hranice?

Podělte se s námi, napište nám o nich! Stačí krátké upozornění v rozsahu 2 – 3 vět. Vaše typy budou použity v dalších číslech Věstníku jako krátké glosy našich čtenářů a členů Společnosti Anny Pammrové.

Kontakty: písemně na adresu Vlasta Urbánková, Drásov 190, PSČ 664 24, nebo na e-mailu dále uvedené.

Těšíme se na vaše příspěvky!

Malíř Gustav Klimt překvapí ve srovnání s křehkými kráskami na jeho obrazech

Upozorňujeme na naše webové stránky s následující adresou
<http://annapammrova.unas.cz>

Kontaktní adresy:

Vlasta Urbánková, 664 24 Drásov 190

Vladimír Chalupa, email: vlado42@volny.cz

Jana Krytinářová, email: krytinarovaj@seznam.cz

Toto číslo připravily: Vlasta Urbánková a Helena Pernicová

Redakční úpravy textů: Vladimír Chalupa

odborná spolupráce s grafikou Ing. Martin Jaroš, VIAPONT s.r.o.